

Nr 4

Lagutskottets betänkande i anledning av motion om översyn av hemförsäljningslagen m. m.

I motionen 1973:274 av herrar Möller (fp) och Romanus (fp) hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om *dels* översyn av hemförsäljningslagen i syfte att ångervecka skall gälla även vid kontantköp och samtidig leverans, *dels* förslag om bättre konsumentskydd vid telefonförsäljning.

Gällande bestämmelser

Lagen (1971:238) om hemförsäljning, som trädde i kraft den 1 juli 1971, ger konsument möjlighet att frånträda vissa köp- eller s. k. abonnemangsavtal som har ingåtts i hans bostad eller under andra likartade förhållanden genom att inom en vecka -- "ångerveckan" -- skriftligen meddela säljaren att han frånträder avtalet. Motivet för lagstiftningen är att köparen vid s. k. hemförsäljning befinner sig i ett psykologiskt underläge gentemot talföra och påträngande försäljare, varjämte han saknar möjlighet att jämföra pris, kvalitet m. m. i fråga om konkurrerande produkter på det sätt som han kan göra vid besök i varuhus eller i flera med varandra konkurrerande butiker. Till grund för lagstiftningen läg ett av särskilda sakkunniga avgivet betänkande (SOU 1970:35) med förslag till lag om hemförsäljning.

Enligt 1 § gäller lagen vid yrkesmässig försäljning av lös egendom för enskilt bruk, under förutsättning att köparen avger eller antar anbud vid sammanträffande med säljaren eller dennes ombud i köparens bostad eller i övrigt på annan plats än säljarens eller ombudets fasta försäljningsställe. Lagen gäller under motsvarande förutsättningar också i fråga om vissa avtal varigenom en näringsidkare åtar sig att fortlöpande tillhandagå en konsument med tjänster.

I fråga om avtal, som slutes och på ömse sidor fullgöres vid sammanträffandet, gäller lagen enligt 1 § tredje stycket endast om köparen betalar köpeskillingen eller del därav med användande av kreditbevis eller med belopp som han erhåller som lån av säljaren eller genom dennes förmedling. Lagen gäller således inte *försäljning mot kontant betalning* om godset samtidigt överlämnas.

För att köparen skall få kännedom om sin rätt att frånträda avtalet, skall säljaren enligt 2 § vid sammanträffandet lämna honom underrättelse om hans rättigheter enligt den nya lagen. Underrättelsen skall lämnas och kvitteras på fastställt formulär. Iakttas inte dessa bestämmelser blir konsumenten över huvud taget inte bunden av sin beställning.

Enligt 4 § kan köparen frånträda sitt anbud eller svar genom att

överlämna eller med post eller telegraf avsända skriftligt meddelande härom till säljaren inom en vecka räknat från sammanträffandet. Genom att den rättstekniska metod, som lagstiftaren sålunda valt, bygger på att köparen sammanträffar med säljaren eller dennes ombud omfattas *telefonförsäljning* inte av lagen.

I 5 § föreskrivs att om köparen frånträtt avtalet i princip vardera parten skall lämna tillbaka vad han har mottagit. Har säljaren inte hämtat godset inom tre månader, tillfaller det enligt samma paragraf köparen utan kostnad.

Telefonförsäljning

Ur förarbetena

De *sakkunniga* (prop. 1971:86 s. 21) anförde för sin del att de speciella psykologiska förhållanden som utgör det grundläggande motivet för en särskild skyddslagstiftning inte föreligger vid telefonförsäljning. Gentemot detta påstående uttalade *Husmodersförbundet Hem och samhälle* i sitt remissvar att förbundet ansåg att konsumenten vid telefonförsäljning är i ett med övrig hemförsäljning jämförbart psykologiskt underläge. Många konsumenter har enligt förbundet svårt att motstå en försäljares locktoner i telefon och säger hellre ja till anbudet än avbryter samtalet. Då bokköp ofta förmedlas på detta sätt, och enligt pris- och kartellnämndens utredning böcker utgör en stor del av hemförsäljningens omsättning ansåg förbundet det väsentligt att även telefonförsäljning omfattas av den nya lagen. *Pris- och kartellnämnden*, som underströk vikten av att man, sedan den föreslagna lagstiftningen genomförts, noga följde utvecklingen på området och undersökte i vilken mån de nya reglerna kom att kringgå, anförde telefonförsäljningen som ett exempel på företeelser, som vid en efterhandsgranskning kunde behöva särskilt uppmärksammas. Nämnden förklarade sig medveten om de problem bl. a. av praktisk natur, som det skulle medföra att föra en sådan försäljning under den föreslagna lagstiftningen, och föreslog därför ingen ändring av utredningens förslag utan begränsade sig till att på anförda sätt understryka frågans vikt.

Föredragande statsrådet anförde följande (prop. s. 69 f.):

En särskild fråga är huruvida lagstiftningen, på sätt som har ifrågasatts under remissbehandlingen, bör omfatta också försäljning som sker per telefon. Jag är medveten om att ett behov av skydd för konsumenterna kan föreligga även här. Av naturliga skäl torde emellertid denna försäljningsform inte ha någon större utbredning. Skyddsbehovet lär också vara mindre än vid de försäljningsformer som jag tidigare har behandlat, eftersom den konsument som inte är intresserad för köp lätt kan avbryta samtalet. Bortsett härifrån skulle det stöta på stora praktiska svårigheter att föra in telefonförsäljning under den nu aktuella lagstiftningen. Jag återkommer till frågan om hur skyddet rättstekniskt skall utformas men vill förutskicka att jag har funnit den ordning som de sakkunniga har föreslagit vara den från olika synpunkter mest lämpliga. De sakkunnigas förslag innebär som jag förut har nämnt, att köparen

skall ha rätt att frånträda sin rättshandling inom viss tid från försäljningstillfället och att en förutsättning för att han över huvud taget skall bli bunden av sin rättshandling är att han i samband därmed skriftligen underrättas om sina rättigheter enligt lagstiftningen. Denna metod bygger på att köparen sammanträffar med säljaren eller dennes ombud vid försäljningen. Metoden är sålunda inte praktiskt användbar vid telefonförsäljning. Sakkunnigförslaget innebär vidare, att konsumenten under en "ångerfrist" av en vecka skall kunna frånträda avtalet. Utgångspunkten för fristens beräkning skall vara sammanträffandet med säljaren eller dennes ombud. Vid telefonförsäljning skulle det bli utomordentligt svårt att bestämma utgångspunkten för fristen på ett sätt som undanröjer bevisvärigheterna. Jag är mot bakgrund av det sagda inte beredd att förorda att lagstiftningen utvidgas att omfatta också sådan försäljning. Det är emellertid angeläget att utvecklingen på detta område noga följs. De erfarenheter som man härigenom vinner kan tillvaratas vid det fortsatta arbetet på konsumentköprättens område.

Sammanfattningsvis föreslår jag alltså att den nu aktuella lagstiftningen skall gälla när köparen har företagit den rättshandling som enligt vanliga regler är bindande för honom vid sammanträffande med säljaren eller ombud för denne på annan plats än säljarens eller ombudets fasta försäljningsställe.

Vid *riksdagsbehandlingen* av förslaget till lag om hemförsäljning uppmärksammades i motionen 1971:1436 av herr Möller i Göteborg m. fl. (fp) att telefonförsäljning inte avsågs komma att omfattas av lagen.

Lagutskottet förklarade sig i sitt av riksdagen godkända betänkande (LU 1971:10 s. 46 f.) ha stor förståelse för de betänkligheter som kommit till uttryck i nämnda remissvar och i motionen med anledning av att telefonförsäljning inte skulle omfattas av den föreslagna lagen. På de av föredragande statsrådet anförda skälen ansåg emellertid utskottet det inte vara lämpligt att införa regler om sådan försäljning i lagen.

Utskottet hänvisade emellertid till att pris- och kartellnämnden i sitt remissvar anført att det alltid är vanskligt att förutse hur effektiv en ny lagstiftning kan bli och vilka verkningar den på det hela taget kommer att få, särskilt när man ger sig in på ett område som inte förut varit föremål för någon speciell reglering. Utskottet ansåg i anslutning härtill att det var viktigt att man noga följde utvecklingen efter det att lagen trätt i kraft och att man undersökte i vilken mån de nya reglerna kom att kringgå och om allvarliga missförhållanden alltjämt kvarstod. Vid en sådan efterhandsgranskning syntes telefonförsäljning särskilt behöva uppmärksammas. Utskottet erinrade om att också departementschefen framhållit att det var angeläget att utvecklingen i fråga om telefonförsäljning noga följdes. Eftersom Kungl. Maj:ts uppmärksamhet sålunda var riktad på att ifrågasätta försäljningsform kunde komma att brukas för att kringgå den föreslagna lagen ansåg utskottet att någon åtgärd från riksdagens sida inte var erforderlig.

1972 års riksdag

Frågan om telefonförsäljning blev år 1972 ånyo föremål för riksdagens behandling i anledning av en motion (1972:318), vari yrkades att

möjligheterna att införa en ångervecka vid förevarande slag av försäljning skulle snabbtredas.

Lagutskottet framhöll i sitt av riksdagen godkända, i denna del enhälliga betänkande (LU 1972: 5), att, eftersom lagen om hemförsäljning endast hade varit i kraft i något mer än ett halvt år, nämnvärda erfarenheter av lagstiftningen och dess verkningar uppenbarligen ännu inte vunnits. En av utskottet företagen undersökning gav också vid handen att det hos konsumentombudsmannen (KO) och statens pris- och kartellnämnd ännu inte förelåg något material som tydde på en ökad frekvens av försäljning per telefon till men för konsumenterna. Med hänsyn härtill förelåg enligt utskottets mening inte skäl att föranställa om utredning i syfte att konstruera en rättsteknisk metod som gjorde det möjligt att bereda konsumenten skydd också vid telefonförsäljning. Utskottet förutsatte emellertid att försäljningsformens utveckling följdes med uppmärksamhet bl. a. av KO, som enligt sin instruktion hade att särskilt granska marknadsföringsåtgärder inom områden där otillbörliga förfaranden kunde antas vara speciellt vanliga eller till särskilt men för konsumenterna. På grund av det anförda avstyrkte utskottet bifall till motionen.

Motionen

I motionen framhålls inledningsvis att motionärerna inte vill försvåra eller stävja hemförsäljningsverksamheten. Vissa luckor i hemförsäljningslagen behöver emellertid enligt motionärerna täppas till. En sådan lucka anser motionärerna telefonförsäljning vara. Motionärerna menar att det kan anföras skäl för att konsumenten vid sådan försäljning befinner sig i samma psykologiska underläge som vid dörrförsäljning. Detta gäller bl. a. såväl överraskningseffekten som behovet av att i lugn och ro få tänka över ett köp. Motionärerna anser därför att en skriftlig bekräftelse bör krävas vid försäljningsavtal träffade per telefon, när varans pris uppgår till ett visst belopp, förslagsvis 200 kronor.

Motionärerna påpekar vidare bl. a. att konsumenten från en synpunkt är i sämre läge vid telefonförsäljning än vid hemförsäljning. Vid telefonförsäljning går det nämligen inte att få se varan före avtalet, vilket däremot oftast är fallet vid hemförsäljning. Enligt motionärerna har en del företag efter hemförsäljningslagens tillkomst slutat med försäljning i hemmen och i stället gått över till enbart telefonförsäljning. Det finns enligt motionärernas mening därför anledning att göra telefonförsäljningen till föremål för speciell granskning. Motionärerna hänvisar även till att KO i skrivelse till justitiedepartementet begärt en utredning om telefonförsäljning.

Konsumentombudsmannens skrivelse

I en till justitiedepartementet ställd den 19 december 1972 daterad skrivelse har KO aktualiserat vissa problem som sammanhänger med

hemförsäljning och telefonförsäljning till konsumenterna. KO hänvisar därvid bl. a. till lagutskottets uttalanden vid 1971 och 1972 års riksdagar att utskottet förutsatte att KO hade sin uppmärksamhet riktad på frågor som sammanhänge med hemförsäljningslagens tillämpning och därvid särskilt följde telefonförsäljningens utveckling. Beträffande sistnämnda försäljningsform anför KO följande.

KO ifrågasätter inte att försäljning per telefon i stor utsträckning bedrivs på korrekt sätt. Erfarenheterna i KO:s verksamhet tyder dock på att försäljningsformen inte sällan missbrukas. KO har också fått den bestämda uppfattningen att telefonförsäljningen ökat i omfattning på senare tid som en följd av det skärpta konsumentskyddet vid hemförsäljning.

Ett betydande antal anmälningar som rör metoder använda vid telefonförsäljning har inkommit till KO. Försäljningen har i dessa fall främst gällt olika bokverk. Vissa företag synes i avsevärd utsträckning rikta sin försäljningsverksamhet mot äldre. Det synes inte vara ovanligt att den uppringde efter samtalet tillsänts böcker som personen i fråga inte anser sig ha beställt. Det har inträffat att försäljare sålt praktverk om det svenska kungahuset under falska förespeglningar om att boken är en raritet som kommer att stiga i värde. Också i andra avseenden – exempelvis i fråga om bokverkets utförande och innehåll – har ofta lämnats vilseledande uppgifter av försäljaren.

I och för sig finns möjlighet att ingripa mot otillbörliga metoder av detta slag med stöd av marknadsföringslagen. Sälj företaget kan alltså enligt 1 § i lagen förbjudas vid vite att använda exempelvis vilseledande säljargument. Så har genom KO:s försorg skett i åtskilliga fall. I den mån framställningen är uppsåtligt vilseledande kan också straffansvar enligt 2 § komma i fråga. Det ligger emellertid i försäljningsformens natur att kontrollmöjligheterna är begränsade.

Mot bakgrund härav anser KO att ytterligare åtgärder behöver vidtas för att bereda konsumenterna skydd vid telefonförsäljning.

Missförhållandena torde i och för sig minska om det vid telefonförsäljning infördes någon form av generell avbeställningsrätt för konsumenten, motsvarande vad som gäller enligt hemförsäljningslagen. Lagstiftning av denna innebörd torde emellertid kräva ingående principiella och praktiska överväganden. Det kan inte uteslutas att en annan lösning kan finnas som bättre tillgodoser konsumenternas skyddsbehov.

Med hänvisning till det anförda får KO föreslå att frågan om förbättrat konsumentskydd vid telefonförsäljning blir föremål för särskild utredning.

Kontantköp

Ur förarbetena

De sakkunniga framhöll (prop. s. 24 f.) att de konsumenterna som ingått hemförsäljningsavtal självfallet inte alltid ångrar sig. Man torde tvärtom kunna utgå från att köparen i flertalet fall vill fullfölja avtalet. Framför allt, fortsatte de sakkunniga, kan detta antas i de fall då köparen redan i samband med att han avger sitt anbud eller sin accept gör en kännbar ekonomisk upppoffring. I sammanhanget borde också beaktas att köparen kan ha intresse av att få omedelbar leverans men att man å andra sidan får räkna med en viss obenägenhet hos sälj företagen att medge leverans medan ångerfristen löper. Det finns således, anförde de sakkunniga, ett

konsumentintresse som talar för att lagstiftningen inte ges ett alltför vidsträckt tillämpningsområde och som bör vägas mot konsumentens intresse av att under vissa omständigheter kunna fråntråda hemförsäljningsavtal. Ju större den uppgiften är som köparen gör genom att redan i samband med att han avger anbud eller accept betala hela eller en del av köpeskillingen, desto bättre grund har man för antagandet att han är fullt medveten om avtalets innebörd och fast besluten att fullfölja det.

Härtill kommer enligt de sakkunniga att i de fall då säljarens representant uppsöker konsumenten på dennes egen begäran förhållandena normalt inte är så ogynnsamma för köparen att han behöver en betänketid. Sakligt sett kan det därför finnas skäl att begränsa lagstiftningen till de fall då försäljaren kommer oombedd. Frågan om försäljaren verkligen kommit oombedd eller på köparens begäran kan dock ge upphov till tvistigheter och bevisvärigheter, varför en sådan avgränsning som den nyss nämnda enligt de sakkunnigas mening måste avvisas. Önskemålet att praktiskt sett utesluta fall då sammanträffandet mellan parterna skett på köparens begäran kan dock i viss mån tillgodoses om man lämnar utanför lagens tillämpningsområde sådana köp där köparen omedelbart betalar hela köpeskillingen eller en inte alltför obetydlig handpenning. Man kan enligt de sakkunniga förutsätta, att en person som själv kallar en försäljare till sig och bestämmer sig för ett köp i allmänhet också är angelägen att slutligt avtal skall komma till stånd snarast och sålunda regelmässigt är beredd att omedelbart betala minst den handpenning som är föreskriven för att lagen inte skall bli tillämplig.

De sakkunniga föreslog därför bl. a. att rena kontantköp skulle undantas från lagens tillämpning.

Frågan om lagstiftningen också borde omfatta kontantköp uppmärksammades vid *remissbehandlingen* av flera remissinstanser. Sålunda ställde sig bl. a. statens konsumentråd, konsumentutredningen, LO, TCO och Husmodersförbundet Hem och samhälle kritiska till de sakkunnigas förslag att kontantköp skulle undantas från lagens tillämpningsområde. Konsumentutredningen ansåg att lagen bör gälla alla köp över 50 kronor. Statens konsumentråd förordade att endast försäljning av böcker till ett belopp understigande 50 kronor och försäljning av dagligvaror skulle undantas.

Föredragande statsrådet anförde för sin del (prop. s. 75) att det inte syntes honom lämpligt att föra in alla avtal som ingås vid hemförsäljning och försäljning i likartade former under lagens tillämpningsområde. Någon avgränsning är, framhöll han, nödvändig så att lagstiftningen inte kommer att omfatta exempelvis kontantförsäljning av livsmedel från varubussar och liknande. Om köparen får varan levererad genast och således redan från början vet exakt vad han får samt dessutom är beredd att omedelbart erlägga hela vederlaget för det köpta, synes behovet av särskilt skydd vara avsevärt mindre än i de typiska hemförsäljningsfallen, där varan levereras i efterhand och köparen i en eller annan form får kredit, framhöll föredraganden. Han tillade att det f. ö. från principiell synpunkt är mindre tilltalande att ge köparen rätt att riva upp en affär

som för båda parter enligt vanliga regler framstår som avslutad. Sådana situationer som de beskrivna borde därför enligt föredragandens mening undantas. Vidare underströk föredraganden att ett ganska litet område undantas från lagstiftningen om denna inte omfattar kontantköp, eftersom det vid hemförsäljning och likartade försäljningsformer är regel både att varan levereras i efterhand och att köparen får kredit. Enligt föredraganden torde man vid köp av dyrbarare kapitalvaror bara i undantagsfall ha anledning att räkna med att köparen helt fullgör sin del av avtalet vid försäljningstillfället, varför de mest skyddsvärda fallen i praktiken torde komma att omfattas av lagstiftningen.

Vid *riksdagsbehandlingen* uppmärksammades spörsmålet med anledning av två motioner. I motionen 1971: 1437 yrkades sålunda att från lagens tillämpning inte skulle undantas kontantköp medan i motionen 1971: 1436 hemställdes att lagen skulle bli tillämplig på kontantköp om köpesumman uppgick till minst 200 kronor.

Lagutskottet uttalade (LU 1971: 10 s. 49) att det enligt utskottets mening förelåg skäl för att också kontantköp skulle omfattas av lagstiftningen. Sålunda gällde, anförde utskottet, också vid kontantförsäljning att köparen befann sig i ett psykologiskt underläge och att han saknade möjlighet att jämföra pris, kvalitet m. m. i fråga om konkurrerande produkter på det sätt som han kunde göra vid besök i varuhus eller i flera med varandra konkurrerande butiker, dvs. just omständigheter som föranlett den aktuella lagstiftningen. Å andra sidan fann utskottet de av föredragande statsrådet framförda skälen för att kontantköp inte skulle omfattas av lagstiftningen vara tungt vägande, och utskottet ansåg sig efter övervägande böra inta samma ståndpunkt i frågan som denne. Vid sitt ställningstagande hade utskottet beaktat att just i fråga om kontantköp den allmänna meningen torde vara att affären var avslutad när varan betalats, varför det skulle te sig mindre tilltalande att ge köparen rätt att riva upp en sådan affär.

Utskottet erinrade om att det i annat sammanhang uttalat sig för en efterhandsgranskning av den nya lagstiftningens verkningar. Vid sådan granskning var det, framhöll utskottet, angeläget att också kontantförsäljningen uppmärksammades. I den mån erfarenheterna gav vid handen att förhållandena utvecklats dithän att även kontantförsäljning borde omfattas av lagstiftningen för att denna skall kunna ge åsyftat skydd måste givetvis frågan tas upp till förnyad prövning, anförde utskottet.

Under hänvisning till det anförda hemställde utskottet att motionsyrkandena skulle avslås. Riksdagen biföll utskottets hemställan.

1972 års riksdag

Också vid 1972 års riksdag prövades i anledning av en motion (1972: 163) frågan om hemförsäljningslagens tillämpning på kontantköp. I motionen framfördes i allt väsentligt samma skäl för att lagen skulle gälla kontantköp som åberopades då frågan prövades vid lagens tillkomst.

Lagutskottet framhöll i sitt av riksdagen godkända betänkande LU 1972:5 i denna del bl. a. att det med hänsyn till bestämmelserna i hemförsäljningslagen fanns anledning anta att en del försäljare i större utsträckning skulle komma att sälja mot kontant betalning. Inte heller i förevarande hänseende förelåg det dock hos KO eller hos statens pris- och kartellnämnd något material som visade att kontantförsäljning till men för konsumenterna blivit speciellt vanlig och att omedelbara lagstiftningsåtgärder därför var påkallade. Utskottet fann därför inte skäl att frångå den bedömning som gjordes då frågan övervägdes vid 1971 års riksdag. Utskottet ville dock ånyo understryka att det var angeläget att utvecklingen av hemförsäljning mot kontant betalning och samtidig leverans av varan följdes med uppmärksamhet. Utskottet förutsatte att bl. a. KO kom att ha sin uppmärksamhet riktad på spörsmålet i fråga. Något initiativ från riksdagens sida kunde därför inte anses erforderligt.

I en till betänkandet fogad *reservation* förordade utskottets minoritet (4 ledamöter) att också kontantköp skulle omfattas av hemförsäljningslagen. En lämplig undre gräns för lagens tillämpning borde dock fastställas så att den inte kom att omfatta exempelvis kontantförsäljning från varubuss och likande. Denna gräns föreslogs bli satt vid ett belopp om 200 kronor.

Motionen

I motionen framhålls att det är en brist att hemförsäljningslagen inte är tillämplig vid kontantköp. Motionärerna menar att samma principiella skäl kan anföras för ångervecka vid kontantköp som vid kreditköp. Motionärerna framhåller att inte minst äldre människor ibland förvarar större penningssummor hemma och önskar få ett köp avklarat så fort som möjligt. Denna grupp är enligt motionärerna i stort behov av ett lagligt skydd mot överrumplande försäljning i bostaden. Kontantförsäljning av livsmedel från varubussar osv. kan enligt motionärernas mening lätt undantas från lagens tillämpning genom att en nedre gräns sätts vid ett varupris på förslagsvis 200 kronor.

Motionärerna anför vidare att ångerveckan som begrepp blivit relativt känd. Däremot kan man inte enligt motionärerna begära att alla konsumenter känner till undantag i lagen -- men det gör säljarna, i synnerhet de mindre seriösa! Just därför att många konsumenter torde tro att de vid hemförsäljning har rätt till ångervecka men sedan till sin besvikelse och bestörtning finner att de inte har det vid ett gjort kontantköp, då varan erhållits, synes det motionärerna angeläget att täppa till detta undantag från lagens tillämpning. I synnerhet när det såsom här kan ske utan allvarlig skada för seriösa säljare men till stöd för utsatta konsumentgrupper.

Avslutningsvis framhåller motionärerna att om KO:s skrivelse leder till en översyn av telefonförsäljning är det praktiskt att låta denna översyn omfatta även kontantköpen. Motionärerna anser att just möjligheten för de mindre seriösa företagen att ändra sina försäljningsmetoder, om luckor finns i lagen, gör ett samlat grepp på problemen nödvändigt.

Utskottet

Lagen om hemförsäljning, som trädde i kraft den 1 juli 1971, ger konsument möjlighet att frånträda vissa köp- eller s. k. abonnemangsavtal som har ingåtts i hans bostad eller under andra likartade förhållanden genom att inom en vecka – "ångerveckan" – efter sammanträffandet med säljaren eller dennes ombud skriftligen meddela säljaren att han frånträder avtalet. Lagen omfattar inte försäljning som sker per telefon. Ej heller gäller lagen vid försäljning mot kontant betalning om godset samtidigt överlämnas.

I motionen hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t skall begära dels översyn av hemförsäljningslagen i syfte att ångervecka skall gälla även vid kontantköp och samtidig leverans, dels förslag om bättre konsumentskydd vid telefonförsäljning.

Frågan huruvida hemförsäljningslagen borde omfatta också *telefonförsäljning* prövades såväl i samband med behandlingen av förslaget till hemförsäljning vid 1971 års riksdag som i anledning av motioner vid 1972 års riksdag.

Lagutskottet erinrade i sitt av riksdagen godkända betänkande (1971:10) om att den rättstekniska metod som valts för att bereda konsumenten avsett skydd vid hemförsäljning innebär att köparen skall ha rätt att frånträda sin rättshandling inom viss tid från försäljningstillfället och att en förutsättning för att han över huvud taget skall bli bunden av sin rättshandling är att han i samband därmed skriftligen underrättas om sina rättigheter enligt lagstiftningen. Metoden bygger följaktligen på att köparen sammanträffar med säljaren eller dennes ombud vid försäljningen, och den är därför inte praktisk användbar vid telefonförsäljning. Vidare skall utgångspunkten för ångerfristens beräkning vara sammanträffandet med säljaren eller dennes ombud. Vid telefonförsäljning skulle det bli utomordentligt svårt att bestämma utgångspunkten för fristen på ett sätt som undanröjer bevissvårigheterna. Med hänsyn till det anförda fann utskottet det inte lämpligt att då införa regler om telefonförsäljning. Utskottet ansåg det emellertid viktigt att man undersökte i vilken mån de nya reglerna kom att kringgås och om allvarliga missförhållanden alltjämt kvarstod. Vid en sådan efterhandsgranskning borde enligt utskottet telefonförsäljning särskilt uppmärksammas.

Vid 1972 års riksdag konstaterade lagutskottet i sitt betänkande (LU 1972:5) att nämnvärda erfarenheter av lagstiftningen och dess verkningar uppenbarligen ännu inte vunnits. Med hänsyn härtill förelåg enligt utskottets mening inte skäl att då föranstalta om utredning i syfte att konstruera en rättsteknisk metod som gjorde det möjligt att bereda konsumenter skydd också vid telefonförsäljning. Utskottet förutsatte att försäljningsformens utveckling följdes med uppmärksamhet bl. a. av konsumentombudsmannen (KO).

Såsom framgår av det föregående (s. 4) har KO under återopande av bl. a. lagutskottets uttalanden i skrivelse till justitiedepartementet den 19

december 1972 aktualiserat vissa problem som sammanhänger med hemförsäljningslagens tillämpning. KO har vidare anfört att han fått den bestämda uppfattningen att telefonförsäljningen ökat i omfattning på senare tid som en följd av det skärpta konsumentskyddet vid hemförsäljning. Ett betydande antal anmälningar som rör olika metoder använda vid telefonförsäljning har inkommit till KO. Även om det i och för sig finns möjlighet att ingripa mot otillbörliga metoder bl. a. med stöd av marknadsföringslagen ligger det enligt KO i försäljningsformens natur att kontrollmöjligheterna är begränsade. KO anser därför att ytterligare åtgärder behöver vidtas för att bereda konsumenterna skydd vid telefonförsäljning. KO föreslår att frågan om förbättrat konsumentskydd vid telefonförsäljning blir föremål för särskild utredning.

Av KO:s skrivelse och av de upplysningar KO lämnat vid föredragning inför utskottet har framgått att hemförsäljningslagen efter vissa initialsvårigheter torde lojalt ha tillämpats av de flesta företag som bedriver hemförsäljning. Det är dock tydligt att några företag medvetet sökt kringgå lagens bestämmelser och att detta bl. a. lett till att telefonförsäljningen ökat i omfattning. De försäljningsmetoder som därvid används har i vissa fall varit sådana som uppenbart inte bör få förekomma. Även om den rättstekniska metod som använts vid hemförsäljningslagens uppbyggnad gör det svårt att inordna telefonförsäljningen i lagens regelsystem finner utskottet mot bakgrund av utvecklingen på området det angeläget att möjligheterna att skapa ett bättre skydd för konsumenterna vid telefonförsäljning närmare utreds. Utskottet vill dock understryka att utskottet därvid inte åsyftat införandet av ett förbud mot telefonförsäljning, eftersom denna försäljningsform i vissa fall innebär betydande fördelar för konsumenterna.

Frågan har nu aktualiserats hos Kungl. Maj:t genom KO:s skrivelse till justitiedepartementet. Utskottet förutsätter att den av KO begärda översynen av hemförsäljningslagen kommer till stånd. Något initiativ från riksdagens sida anser utskottet därför inte erforderligt. Motionen bör följaktligen i denna del avslås.

Beträffande frågan huruvida *kontantköp* bör omfattas av hemförsäljningslagen uttalade lagutskottet i sitt ovan redovisade betänkande vid 1971 års riksdag att det enligt utskottets mening förelåg skäl för att också kontantköp skulle omfattas av hemförsäljningslagen. Sålunda, framhöll utskottet, gäller också vid kontantförsäljning att köparen befinner sig i ett psykologiskt underläge och att han saknar möjlighet att jämföra pris, kvalitet m. m. i fråga om konkurrerande produkter på det sätt som han kan göra vid besök i varuhus eller i flera med varandra konkurrerande butiker, dvs. just omständigheter som föranlett den aktuella lagstiftningen. Å andra sidan fann utskottet de i propositionen anförda skälen (se s. 6 ovan) för att kontantköp inte skall omfattas av lagstiftningen vara tungt vägande, och utskottet ansåg sig efter övervägande böra inta samma ståndpunkt i frågan som kommit till uttryck i propositionen. Utskottet framhöll att det vid sitt ställningstagande hade beaktat att just i fråga om kontantköp den allmänna meningen torde vara

att affären är avslutad när varan betalats, varför det skulle te sig mindre tilltalande att ge köparen rätt att riva upp en sådan affär.

Också denna fråga prövades vid 1972 års riksdag i anledning av motioner i ämnet. Inte heller när det gällde kontantförsäljning förelåg det enligt utskottet emellertid något material som visade att kontantförsäljning till men för konsumenterna blivit speciellt vanlig och att omedelbara lagstiftningsåtgärder därför var påkallade. Utskottet hemställde i sitt ovannämnda av riksdagen godkända betänkande att motionen skulle avslås. Utskottet förutsatte dock att bl. a. KO skulle ha sin uppmärksamhet riktad på spörsmålet.

Frågan om kontantköp har inte berörts i KO:s i det föregående redovisade skrivelse. KO har vid sin föredragning inför utskottet upplyst att erfarenheterna av lagens tillämpning ännu inte gett vid handen att försäljning mot kontant betalning i nämnvärd utsträckning skett i former som innebär men för konsumenterna. KO har därför inte funnit omedelbara lagstiftningsåtgärder påkallade.

Mot bakgrund av vad utskottet vid tidigare års riksdagsbehandling uttalat i ämnet kan frågan om en utvidgning av hemförsäljningslagens tillämpning till att avse även försäljning mot kontant betalning, om varan samtidigt levereras, således synas något tidigt väckt. Om hemförsäljningslagen, såsom utskottet i det föregående förutsatt, blir föremål för en översyn utgår likväl utskottet från att även förevarande fråga kommer att prövas. Något initiativ från riksdagens sida kan inte anses erforderligt. Utskottet avstyrker följaktligen bifall till motionen även i denna del.

På grund av det anförda hemställer utskottet

att riksdagen

1. avslår motionen 1973:274, såvitt avser frågan om telefonförsäljning,
2. avslår motionen 1973:274, såvitt avser frågan om kontantköp.

Stockholm den 27 februari 1973

På lagutskottets vägnar

DANIEL WIKLUND

Närvarande: herrar Wiklund i Stockholm (fp), Svedberg (s)*, fröken Anderson i Lerum (s), herrar Lidgard (m), Hammarberg (s), fru Åsbrink (s), herr Sjöholm (fp), fru Lundblad (s), fru Jonäng (c)*, herrar Andersson i Södertälje (s), Winberg (m)*, Israelsson (vpk), Olsson i Sundsvall (c) och fru Nilsson i Sunne (s).

* Ej närvarande vid betänkandets justering.

Reservation

av herrar Wiklund i Stockholm (fp), Lidgard (m), Sjöholm (fp), fru Jonäng (c), herrar Winberg (m) och Olsson i Sundsvall (c), vilka ansett

dels att det stycke i utskottets betänkande som på s. 10 börjar med orden "Frågan har" och slutar med orden "del avslås" bort ha följande lydelse.

"Frågan har nu aktualiserats hos Kungl. Maj:t genom KO:s skrivelse till justitiedepartementet. Enligt vad utskottet erfarit har Kungl. Maj:t ännu inte tagit ställning till KO:s framställan. Utskottet anser det angeläget att den av KO begärda översynen och utredningen snarast kommer till stånd. Utskottet tillstyrker därför att riksdagen med bifall till motionen i denna del hos Kungl. Maj:t begär att frågan om ett bättre konsumentskydd vid telefonförsäljning snarast utreds."

dels att det stycke i utskottets betänkande som på s. 11 börjar med orden "Mot bakgrund" och slutar med orden "denna del" bort ha följande lydelse.

"Utskottet har i det föregående tillstyrkt att frågan om bättre konsumentskydd vid telefonförsäljning blir föremål för utredning. Även om kontantförsäljningen ännu inte fört med sig problem av den omfattning som förekommer vid telefonförsäljning anser utskottet det lämpligt att vid den begärda översynen av hemförsäljningslagen även förevarande fråga prövas. Utskottet tillstyrker därför motionen även i denna del."

dels att utskottets hemställan bort ha följande lydelse.

"På grund av det anförda hemställer utskottet

att riksdagen

1. med bifall till motionen 1973:274, såvitt avser *telefonförsäljning*, hos Kungl. Maj:t hemställer att frågan om ett bättre konsumentskydd vid telefonförsäljning snarast blir föremål för utredning,
2. med bifall till motionen 1973:274, såvitt avser *kontantköp*, hos Kungl. Maj:t hemställer att den under 1. begärda utredningen även prövar frågan om en utvidgning av hemförsäljningslagens tillämpning till att avse jämväl kontantköp vid samtidig leverans av varan."

Särskilt yttrande

av herr Israelsson (vpk), som anför:

Vid behandlingen år 1971 i lagutskottet av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om hemförsäljning jämte motioner förelåg en motion 1971:1437 av fru Nordlander m. fl. (vpk). I denna motion yrkades bl. a. att undantag inte skulle göras för kontantförsäljning i vad gällde lagens tillämpningsområde. I en reservation uppföljdes detta yrkande dock med

den modifikationen att lagen skulle omfatta kontantköp som översteg 50 kr. Reservationen vann inte riksdagens bifall.

Hemförsäljningslagen, som trädde i kraft den 1 juli 1971, kom följaktligen inte att omfatta kontantförsäljning.

Sedan hemförsäljningslagen nu varit i kraft drygt ett och ett halvt år har viss erfarenhet vunnits. Vid den föredragning som konsumentombudsmannen (KO) gjort inför utskottet, i samband med behandlingen av de motioner som föranlett detta betänkande, framgick att de hittillsvarande erfarenheterna inte gett vid handen att försäljning mot kontantbetalning i nämnvärd utsträckning skett i former som innebär men för konsumenterna. KO påfordrar därför för närvarande inte några omedelbara lagstiftningsåtgärder.

Att jag i detta sammanhang inte ansluter mig till reservationen innebär inte att kravet från år 1971 i princip frånfallits. Jag vill framhålla att utvecklingen i fråga om kontantköp noga följes av KO och att frågan tas upp på nytt så snart det kan beläggas att kontant hemförsäljning sker till men för konsumenterna.

